

KIA Maatschappelijk Verdienvermogen

Visie, strategie en aanpak / april 2020

Visie: missiegedreven innovatie vraagt nieuwe aanpak

Innovatie is voor Nederland van essentieel belang. Zowel voor een vitale economie als voor het aanpakken van maatschappelijke uitdagingen, zoals energietransitie, voldoende en gezond voedsel en de borging van veiligheid. Innoveren met deze dubbele doelstelling (ontwikkelen van nieuwe bedrijvigheid en bijdragen aan maatschappelijke impact) is relatief nieuw. Deze zogeheten **missiegedreven innovatie*** vraagt doorontwikkeling van gangbare innovatiemethodieken, werkvormen, governance- en financieringsmodellen. Maatschappelijke transitie vragen, naast technologieontwikkeling, interventies rond gedragsverandering, betrekken van diverse stakeholders (burgers, bedrijven, overheden, maatschappelijke organisaties, fondsen, etc.) en inbedding in de maatschappij; ook wel sociale innovatie genoemd.

Speciaal hiervoor is de *Kennis en Innovatie Agenda Maatschappelijk Verdienvermogen (KIA MV)** ontwikkeld. **Het doel is om tot snellere opschaling van innovatie en daarmee grotere maatschappelijke impact te komen. Innovatie- en transitieprogramma's worden versterkt met nieuwe missiegedreven innovatiemethodieken. Tevens worden handvatten geboden voor het verbinden van regionale initiatieven aan nationale opgaven.**

Strategie: regionale innovatie versterken

Uitgangspunt is een **gebiedsgerichte aanpak**. In de regio zijn maatschappelijk problemen voelbaar en is er dus meer urgentie om te handelen. Binnen regio's wordt in clusters en specifieke innovatie-ecosystemen geëxperimenteerd en geïnnoveerd. Deze netwerken van bedrijven, kennisinstellingen, overheden en belangenorganisaties zijn gewend aan pragmatische samenwerking. Ook vallen hier opgaves in bijvoorbeeld voeding, zorg en veiligheid samen. Dat betekent een extra dimensie in complexiteit, die relevant is voor missie-gedreven innoveren.

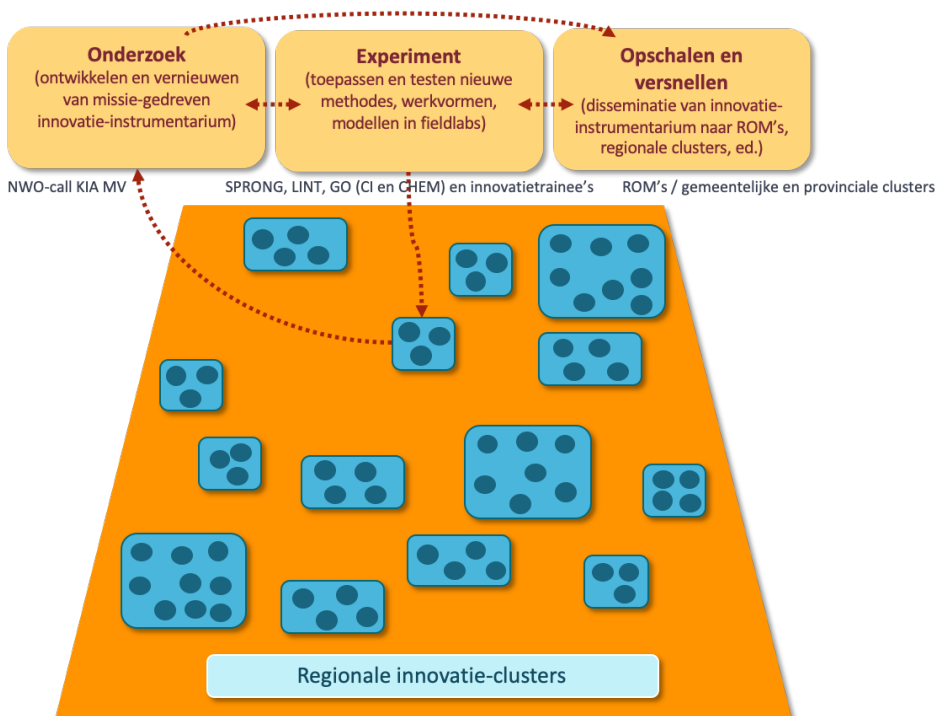
De KIA MV **bouwt voort** op het bestaande innovatie instrumentarium. De 'klassieke' methoden richten zich veelal op verbeteren van winstgevendheid of nieuwe economische bedrijvigheid. Recent is er meer aandacht voor impactgedreven werkvormen, methodieken en modellen. Gericht op een specifieke uitdaging of een bepaalde actor. Het missiegedreven innoveren vraagt interdisciplinaire en multi-stakeholder samenwerking; sociale innovatie naast technologische innovatie. KIA MV organiseert dat nieuwe gereedschappen worden ontwikkeld en getest in regionale projecten en fieldlabs.

Om het innovatie-instrumentarium verder te ontwikkelen, testen en valideren identificeert KIA MV **regionale innovatieclusters** met programma's en projecten die werken aan onderwerpen met een relatie tot de nationale missies. Deze casussen bieden inzicht in het functioneren van huidige missiegedreven innovatiemethodieken. Op basis van een concrete hulpvraag op het gebied van opschaling worden – op maat – nieuwe programmaonderdelen aangereikt. Denk aan een uitdaging-gedreven opzet van het werkplan, nieuwe innovatiemethodes of co-creatie werkvormen. Kennis uit wetenschappelijk en praktijkgericht onderzoek wordt ingebracht. Tegelijkertijd wordt kennis opgedaan in de uitvoering van de programma's en projecten, wat het onderzoek voedt.

De regionale innovatieclusters worden, naast dat ze **missiegedreven** moeten zijn, ook geselecteerd op potentiële **opschalingskansen**. KIA MV kijkt hierbij naar de energie in het cluster, landelijke schaalbaarheid en reeds beschikbare financiering. Op deze manier kan KIA MV én verbeterde hulpmiddelen ontwikkelen én opschalbare missiegedreven innovaties versnellen.

Drie verweven sporen

Deze agenda bestaat uit drie verweven en interacterende sporen. Ten eerste een spoor van een **onderzoeksprogramma** om een instrumentarium voor missiegedreven innovatie te ontwikkelen. Ten tweede; **experimenten** om het instrumentarium te testen en valideren. Het derde spoor is gericht op het daadwerkelijk **opschalen** van innovaties en **versnellen** van transities, met behulp van het nieuwe instrumentarium.

Spoor 1 Onderzoek

Middels wetenschappelijk onderzoek wordt inzicht verkregen in de eisen die gesteld worden aan missiegedreven innovatie. Werkvormen, methodieken en modellen worden aangepast of specifiek bruikbaar gemaakt voor de typische dynamiek van (regionale) missiegedreven innovatie. Er zijn veel vragen hoe innovaties versneld te implementeren en op te schalen, terwijl de maatschappij tal van fundamentele transities doormaakt. De KIA MV heeft een eerste overzicht gemaakt van aspecten die de dynamiek van missiegedreven innovatiesystemen bepalen. Onder meer het uitdaging-gericht in plaats van oplossingsgericht innoveren, het gedrag van betrokken actoren, nieuwe rollen, belangen en coördinatie daarvan. En ook de combinatie van technologische en sociale innovatie, het gebiedsgericht ontwikkelen en nieuwe governance modellen.

Binnen verschillende onderzoeksgroepen in Nederland is reeds veel kennis ontwikkeld. KIA MV bundelt deze groepen en kennis, om gezamenlijk tot een effectief instrumentarium te komen, deze in een praktijkomgeving te testen (spoor 2) en verder te optimaliseren.

Resultaat:

1. nieuw instrumentarium voor missiegedreven innovatie; werkvormen, methodieken en modellen
2. landelijk netwerk van onderzoekers rond missiegedreven innovatie
3. publicaties en presentaties

Spoor 2 Experiment

Regionale innovatieclusters worden ondersteund en geadviseerd hoe ze slim, efficiënt en doelgericht een experiment (zoals een fieldlab) vorm kunnen geven en uitvoeren. Nieuwe werkvormen, methodieken en modellen worden aangedragen, in een mix van technologische en sociale innovatie. Met praktijkgericht onderzoek worden data verzameld hoe de nieuwe instrumenten bijdragen aan opschaling van innovatie en versnellen van de beoogde transitie.

In deze clusters en fieldlabs kunnen hogescholen de arrangementen inzetten die SIA in het KIC inbrengt (eventueel aangevuld met andere financiering). Om tot een goede propositie te komen van de clusters zet SIA de KICathons in, die de strategische innovatiekansen in kaart brengen (kennisagenda's, fieldlabs, financiering, netwerk-onderzoek, innovatiecapaciteit, etc.). Ook richt SIA een proces in dat de betrokkenen van de clusters faciliteert om tot een goede afweging te komen. Voor dit doel worden de regelingen SPRONG, LINT, GO (CI en CHEM) en innovatietrainees ingezet.

Vanuit een nationaal perspectief kunnen lokale initiatieven met een soortgelijke uitdaging aan elkaar gekoppeld worden. Ook worden regionale clusters in contact gebracht met kennis, kunde en middelen elders in het land. Door betrokken te zijn in experimenten wordt praktijkervaring opgedaan met de missiegedreven innovatiemethodieken. Kennis uit het eerste spoor wordt zodoende gevalideerd en kan worden doorontwikkeld.

Resultaat:

4. praktijkervaringen met toepassing van nieuw instrumentarium
5. data voor impact op opschalen en versnellen van transitie; input voor onderzoek
6. gevalideerd instrumentarium van werkvormen, methodieken en modellen
7. publicaties en presentaties

Spoor 3 Opschalen en versnellen

Dit spoor richt zich op het versterken van regionale programma's, onder ander door disseminatie van het missiegedreven innovatie-instrumentarium. Te denken valt aan ondersteuning van programma's die zijn ontstaan uit de Regiodeals, Green Deals, EFRO en Centers of Expertise. De regionale ontwikkelingsmaatschappijen zijn mogelijke gebruikers van de resultaten uit onderzoek en experimenten. KIA MV helpt zodoende het opschalen van innovaties door verbreding naar landelijke toepassing. En uiteindelijke doel is substantieel bij te dragen aan maatschappelijke impact en nieuwe bedrijvigheid.

Resultaat:

8. disseminatie van het missie-gedreven innovatie-instrumentarium naar ROM's, regionale clusterorganisaties en regionale programma's.

Aanpak

Het programma van KIA MV is opgedeeld in vijf werkpakketten (WP):

WPO. Selectie regionale innovatie-clusters (RIC)

Regionale innovatieclusters hebben de potentie voor het realiseren van maatschappelijk verdienvermogen. Ook kunnen regionale initiatieven een voorbeeld zijn voor nationale opgaven. Voor dit programma selecteren we innovatieclusters die tegen vraagstukken aanlopen rond opschalen van innovatie en versnellen van transities. Dit biedt KIA MV kansen voor kennisontwikkeling en verbetering van het innovatie-instrumentarium.

De volgende criteria worden gehanteerd:

- *Missiegedreven: de initiatieven dragen bij aan de aanpak van maatschappelijke opgaven, de missies.*
- *Opschalingsvraagstuk: de initiatieven kampen met opschalingsvraagstukken. Bijvoorbeeld dat er geen duidelijk eigenaarschap is, contextuele factoren of door de huidige governance. Het onderzoeken van deze opschalingsvraagstukken kan zorgen voor inzichten in huidige barrières. Op maat gemaakte ondersteuning kan leiden tot een steilere leercurve en versnelling van de beoogde transitie.*
- *Urgentie vanuit de industrie: de industrie ziet business-potentie, zodat de innovatie op korte termijn financieel rendement kan leveren.*
- *Urgente lokale problematiek: maatschappelijke urgentie worden gevoeld in de regio binnen de gebieden 'leven', 'werken' en 'wonen'. Zo kan er rekening gehouden worden met lokale wensen en condities. Vertrekkend vanuit het maatschappelijke probleem kunnen regionale stakeholders experimenteren met technologische en sociale innovatie-methodieken.*
- *Meerjarig eigen budget: de initiatieven hebben een eigen en meerjarig budget. Een indicatie van langetermijn commitment.*
- *Diversiteit van betrokken actoren: de initiatieven hebben een goede triple/quadruple-helix samenwerking. Waar mogelijk zijn 'eindgebruikers' en burgers betrokken. Liefst bestaat er een coördinatiemechanisme om de samenwerking te managen. Een goed functionerend missiegedreven innovatiesysteem vereist ook dat partijen hun individuele belangen weten te verbinden met de collectieve opgaven.*
- *Bestuurlijk draagvlak: commitment van de regionale overheid (gemeente, provincie) is een belangrijke voorwaarde voor de implementatie en het slagen van nieuwe programma's.*
- *Interessant voor de onderzoeksagenda: vanuit spoor 1 is interesse.*
- *Regio-overstijgend probleem: vergelijkbare vragen spelen elders in het land. De verkregen inzichten en het ontwikkelde instrumentarium kan in andere innovatieclusters worden ingezet.*

De selectie van regionale innovatieclusters is gefaseerd:

- begin 2020 worden er 6 geselecteerd, om een vliegende start te maken met KIA MV
- in 2021 nog eens 20
- in 2022 vervolgens 60

Dit jaar worden o.a. RegioDeals, Centers of Expertise, ROMs, EFRO en Valleys benaderd met de vraag welke clusters aan de criteria voldoen. De selectie van de eerste 6 clusters biedt het fundament voor de ontwikkeling van een gestructureerde aanpak voor de volgende jaren. Hiervoor wordt onder meer samengewerkt met SIA in de te organiseren KICathons.

WP1. Onderzoek

Een overkoepelend nationaal onderzoeksprogramma wordt opgezet. Doel is het ontwikkelen van een nationaal instrumentarium voor missiegedreven innovatie. RIC's worden gebruikt als casus. De onderzoeksvragen van het KIA MV zijn hierbij richtinggevend, maar worden aangescherpt met een

consultatie van de Nederlandse wetenschap. NWO ontwikkelt de call(s) voor onderzoeksprojecten. De ambitie is om verschillende onderzoeksgroepen samen te laten indienen, zodat er kruisbestuiving plaatsvindt.

WP2. Experiment

Om het nieuwe missiegedreven innovatie-instrumentarium te kunnen ontwikkelen, wordt meegedaan in regionale experimenten. Bij fieldlabs, living lab en soortgelijke programma's wordt bekeken hoe innovatiemethodieken ingezet worden en wat knelpunten zijn in opschaling van innovatie. De lessen hieruit worden gebruikt in het onderzoek van WP1. Met verbeterde of nieuwe werkvormen, methodieken en modellen worden de programma's versterkt. Wederom wordt geanalyseerd wat het effect is op opschaling van innovatie.

SIA ondersteunt dit werkpakket, met onder meer het SPRONG-programma. Dit programma geeft financiële stimulans aan hbo-onderzoeksgroepen om gezamenlijk onderzoek te doen naar missiegedreven innovaties.

WP3. Opschalen innovatie en versnellen transitie

Het ontwikkelde en gevalideerde instrumentarium wordt via onder meer de regionale ontwikkelingsmaatschappijen en clusterorganisaties verspreid in Nederland. De ambitie is feitelijk alle (relevante) innovatieclusters in Nederland te **versterken**, onder andere door training en begeleiding voor de intermediairs, zodat zij de werkvormen, methodieken en modellen gericht en effectief kunnen inzetten.

Vanuit het onderzoek (WP1) wordt een monitoring-programma opgezet, om de impact (economisch en maatschappelijk) te meten en visualiseren.

WP4: Coördinatie uitwisseling WP1,2 en 3

Het programmabureau ontwikkelt de **governance** van de KIA MV in overleg met de betrokken stakeholders en financiers. Belangrijkste doel is coördinatie tussen WP1, 2 en 3. Zo kunnen de onderzoeksresultaten geïntegreerd worden in de experimenten en data terugvloeien in het onderzoek. De coördinatie richt zich ook op het slim verbinden van de regio's aan landelijke ontwikkelingen. Tot slot neemt de KIA MV de regie in de disseminatie, training en begeleiding van het missiegedreven innovatie-instrumentarium.

* In 2019 heeft het kabinet 25 missies vastgesteld, verdeeld over vier thema's. Op basis daarvan hebben de negen topsectoren hun Kennis- en Innovatieagenda's opgesteld (KIA's). Deze agenda's vormen de basis van het Kennis- en Innovatieconvenant 2020-2023 (KIC), waarin alle betrokken partijen hun (financiële) bijdrage aan de uitvoering van de Kennis- en Innovatie agenda's hebben vastgelegd. Het KIC bevat afspraken met ruim 2.200 bedrijven, kennisinstellingen en overheden om gezamenlijk in 2020 ruim 4,9 miljard euro te investeren in economische kansen rond maatschappelijke uitdagingen (energietransitie & duurzaamheid; landbouw, water & voedsel; gezondheid & zorg; veiligheid) en sleuteltechnologieën (zoals AI, fotonica, nano en quantum). Daarvan komt 2,05 miljard van bedrijven en 2,85 miljard uit publieke middelen.

De KIA Maatschappelijk Verdienvermogen wordt gecoördineerd door TKI CLICKNL, onder leiding van Bart Ahsmann, te bereiken via bart@clicknl.nl.